

Slovenski Pravniki.

Leto XXV.

V Ljubljani, 15. februarja 1909.

Štev. 2.

Hoeglov načrt delne preosnove kazenskega zakonika.

Da naš kazenski zakon ne ustreza več zahtevam našega časa, o tem ne more biti prav nobenega dvoma. Doživel je že častitljivo dobo nad 100 let in dobil je tekom stoletja nič manj nego 51 naveskov, t. j. stranskih dopolnilnih zakonov. Kako nujna je n. pr. izprememba določeb kazenskega zakonika glede visokostnega zneska pri tatvinah, poneverbah, goljufijah! Že C. C. Carolina (1532) je ustanovila, da je tatvina hudodelstvo, ako je ukradeni predmet pet cekinov (25 fl.) vreden; in še danes velja ta določba navzlic svoji krutosti. Predlog drja. Ofnerja in drugov v poslanski zbornici, ki meri na izpremembo v tem oziru, pa je zakopan, . . . Bog zna kje in za koliko časa! Saj se je doslej vse upiralo, krčevito protivilo vsaki delni reformi kazenskega zakonika, od justičnega ministra Hye-a naprej, ki je leta 1863 napravil načrt novega kazenskega zakonika, — do najnovejše dobe

Leta 1898 je justično ministrstvo sklicalo komisijo treh veščakov, ki naj prouče dotedanje načrte in naredo novega. Hoegel, Lammasch, pa Stooss so bili njeni člani. Majhno število — in vendar mnogo medsebojnih nasprotstev! Že po 4 letih je izstopil Stooss, svojčas duša reforme švicarskega kazenskega zakonika. Ostala sta Lammasch in Hoegel, oba velika nasprotnika vsake delne reforme. Skupaj sta delala do l. 1905. V februarju navedenega leta je izročil Hoegel izdelani načrt pl. Koerberju. Od tedaj je potekla že lepa doba. Ministrstvo se ni moglo odločiti, da bi načrt izročilo v javno diskusijo. Leta 1908 spomladi je sklicalo anketo praktikov in teoretikov; najboljša imena avstrijskih kriminalistov. Pa Hoegel ni bil več med njimi, bil je že iz komisije izstopil. Posvetovanja ankete so bila tajna, pa novine so dobivale oficijozna poročila o »podatkih posvetovanj.« Za jesen je bilo obljubljeno,

da se obelodani načrt, vnovič predelan v justičnem ministrstvu. Pa še predno je prišel čas, da bi se obljuba obistinila — v resnici se še danes ni, — izdal je Hoegel sam na veliko začudenje vseh, ki so poznali njegove dotlejšnje nazore, knjigo naslovljeno: »Teilreformen auf dem Gebiete des oesterreichischen Strafrechtes (einschliesslich des Pressrechtes)¹⁾«. Nakrat se je prelevil iz načelnega nasprotnika v toplega zagovornika delne reforme. Kar na kratko pravi (str. VII, VIII predgovora), da smatra to v interesu stvari z ozirom na čas »unausgetragener Meinungsverschiedenheiten tiefgehender Natur.« Sedaj je prepričan, da pridemo baš na ta način najlažje preko »Not des Tages« (str. XI).

Kako si Hoegel delno reformo misli? — Veljavni kazenski zakonik ostani v veljavi, le v njegovem okviru spremeni naj se skupina za skupino določeb, tako da pridejo na mesto sedanjih nove. Izmed stranskih zakonov bi bilo nekatere prav važne (na pr. zakon glede razstrelnih snovi, zoper popačenje živil itd.) v reformirani zakon sprejeti, drugi bi ostali in čakali splošne reforme.

Vseh novel, katere Hoegel predlaga, je trinajst; vsaka tvori posebno poglavje iz kazenskega zakonika. Prva se tiče sredstev in prisoje kazni ter pristojnostnih določeb; druga prištevitosti kaznivih dejanj; tretja kazenskih činov glede premoženjskih pravic, popačbe listin, krive izpovedbe, obrekovanja, prisiljenja, pretenja; četrta kazenskih činov zoper človeško telo in življenje; peta splošno nevarnih dejanj; šesta kazenskih činov zoper državno oblast in zoper prostost; sedma razžaljenja veličanstva, kazenskih činov zoper prijateljske države in motenja vere; osma zlorabe uradne oblasti in kršitve stanovskih tajnosti; deveta kazenskih činov zoper nrvnost; deseta ponareje kovanega in papirnatega denarja; enajsta podpomoči; dvanajsta obravnava pregreške obrekovanja in razžalitev; zadnja — trinajsta — zastaranje, ugasnitev zasebnih tožbâ, obnovitev kazenskega postopanja. Vsaka teh novel naj bi postala — zakon v zakonu, vse skupaj naj bi se izvršilo korakoma, kar moči hitro zapored novela za novelo (str. VIII).

¹⁾ Izšla je v Hannoveru 1908, Helwing'sche Verlagsbuchhandlung (XII + 253 strani, cena 4 M 50 pf.)

Po tem načrtu dobili bi nazadnje zakon, ki bi imel 532 paragrafov — po številki na papirju, v resnici pa veliko manj. Hoegel namreč 225 sedanjih paragrafov sploh zavrže, ne da bi jih z drugimi nadomestil; 245 jih po več ali manj spremenjeni obliki uvrsti med sedanje, v stari obliki pa jih pusti vsega skupaj le 60 (§§ 5 do 13, 20, 21, 23, 36 do 44, 47 do 52, 56, 57, 59 do 62, 65, 67, 76 do 80, 223 do 226, 234, 235, 239, 241, 253 do 255, 257, 264, 265, 323, 324 526 do 529).¹⁾ Kakor je že iz obsega gori navedenih novel razvidno, bil je Hoegel primoran po vrhu še nekatere določbe kazenskopravnega reda spremeniti ali dopolniti, da jih svojim idejam prilagodi (§§ 9 do 14, 110, 114, 170, 225, 227, 283, 398, 409, 410, 481 k. pr. r., pa čl. VI. do VIII. uvodn. zak. h k. pr. r.).

Že suha navedba vseh teh številk kaže jasno, da bi tako prenovljen kazenski zakonik v formalno-tehničnem oziru nikakor ne bil zadovoljiv. V resnici bi bila njegova vsebina pestra slika zverženih poglavij starega in novega kova, razblinjenih in razkreknjenih določeb v čudnem redosledu! Pa še druge neprilike bi izhajale iz take sukcesivne reforme! — Hoegel je v splošnem pristaš zelo mile prisoje kazni. Vsled tega pa utegnejo priti gotove vrste kazenskih dejanj v milejšo vrsto, na pr. iz hudodelstev postanejo pregreški (uboj, po načrtu v četrti noveli, naj se znači le za pregrešek), dočim ostanejo kazenski čini še nereformiranih poglavij hudodelstva (na pr. vsa naša javna nasilstva po famoznem §-u 81 k. z., ki pridejo kakor pregreški še le v šesti noveli v reformirani zakon). Seveda bi se dalo temu tako v okom priti, da se najbolj pereča poglavja vzame istočasno v pretres. In vendar bodo gotovo ostale razlike; kajti — ali more kdo povedati, kdaj pridemo do preosnove določeb glede motitve vere? Ta ostane iz političnih ozirov pač še dolgo »noli me tangere« in s tem hudodelstvo!

Motreč vse hibe sukcesivne reforme, rekel bi skoraj: Ako naj dobimo prenovljen zakonik za tako ceno, da ostanejo gotova, hitre preosnove nujno potrebna poglavja morda še desetletja in

¹⁾ Podatki so vzeti iz 14. poglavja knjige, str. 212 do 222, kjer je podan pregled vseh določeb po uzakonjenju novel. Glede dveh §-ov (namreč 432 in 433) tam pomotoma ni navedeno, kaj naj se z njima zgodi. Bržčas naj se razveljavita, enako kakor §-i 423 do 431.

in desetletja neizpremenjena, druga pa naj pridejo kakor zaplate in zagozde v veljavo, onda bi bilo skoraj da bolje čakati na čas popolne reforme!

In vendar ne smemo dela Hoeglovega podcenjevati. Njegovemu načrtu se da s tehnično-formalnega stališča pač mnogo oporekati, toda v materialno-pravnem oziru ima nedvomno svojo vrednost!

Hoegel je duhovit, navdušen pristaš klasične kriminalne šole in se v predgovoru tudi dokaj krepko ob moderno obregne (str. IX). To daje signaturo njegovim reformam, koje naj vsaj v najglavnejših splošnih potezah čisto na kratko očrtam.

Dosedanji zistem kazni se predrugači. Ukor sploh odpade. Razlikovanje med težko ječo in ječo se neha. Kakor so kazenska dejanja v tri vrste razdeljena, tako naj bodo tudi le tri vrste kazenskih sredstev. Za hudodelstva rabi enotno »Kerker«, za pregreške »Gefängnis« (namesto »strenger Arrest«), za prestopke — po pretežni večini, pa žal! vendar ne enotno — »Arrest«. (Da se v slovenščini uveljavi to razlikovanje, predlagam in rabim v teh vrsticah za »Gefängnis« — ječa, za Arrest — zapor, za »Kerker«, ki odgovarja popolnoma kakofoničnemu izrazu »Zuchthaus« v kaz. zakoniku za Nemčijo, pa — vôza [glej Babnikovo terminologijo]). Sodnik imej pravico, da potom izvanredne milosti izreče namestu vôze do najvišje dobe 5 let — ječo. S tem pa spremeni že ob sebi kvalifikacijo dejanja v milejšo stopnjo tako, da ne obsodi storilca radi hudodelstva, nego le radi pregreška. Ta izprememba naj bi se za mladostne kršitelje zakona do 18 let obligatorno uvedla. Ta predlog najde gotovo odpora pri moderni šoli. Baš pri mladostnikih treba najsubtilnejšega razlikovanja. Včasih premore že svarilna beseda več, nego stroga obsodba, včasih — je pa tudi narobe. Čisto enotnega merila za vse mladostnike ne bo šlo uvajati, pač pa bi bil vsega uvaževanja vreden nasvet, da naj se vsakemu mladostniku pred zbornim sodiščem pridoda zagovornika. Tega nasveta Hoegel pa ni sprejel.

Ako je kaznjenec prestal vsaj 15 let dosmrtni kazni, ali vsaj dve tretjini časovno odmerjene, pa vendar 1 leto presegajoče kazni, onda naj se izpusti na prostost, ako ni bil pred to kaznijo še nič kaznovan in ako njegovo obnašanje v kaznil-

nici opravičuje nado, da se ne vrne več nazaj h kaznjivemu dejanju; izpust iz kazni bodi brezpogojen.

Nadaljna novota je tudi predlog, da naj se sme pri hudodelstvih in pregreških, na koje je stavljena kazen k večjemu 2000 K globe ali 6 mesecev ječe ali zapora, izreči nad — dotlej neoporečenim — storilcem obsodba brez kazni. Že strah pred slovesno resnostjo razprave in pred kaznijo bodi zadostno protisredstvo, da storilec vnovič ne pade. S tem uvaja Hoegel »brezpogojni izpust iz kazni« in »brezpogojni odpust kazni sploh.« »Pogojni izpust iz kazni« in »pogojna obsodba« so mu kratko malo rekla brez vsebine. Ako so razne države ta dva instituta uvedle, to še ne izkazuje njune upravičenosti, kajti znano je, da tudi v zakonodavstvu čestokrat moda govori . . . Tako Hoegel. In vendar bo treba glede brezpogojnega izpusta iz kazni dobro premisliti, ali ne vsebuje prevelikega zaupanja v hudodelca. Recimo, da je dobil hudodelec 18 mesecev vóze: Ali se mu ne splača nalašč eno leto hliniti čisto prerojenega človeka, samo da se mu zadnja tretjina odpusti? Podpiranje premišljene hlimbe pa pač ni v soglasju z načeli pravilne izvršitve kazni, ako naj ima sploh kak smisel. Nepogojni odpust kazni pa slednjič ne pomeni nič drugega, nego kazen ukora v drugi obliki, in s tem se bodo tudi pristaši moderne šole radi sprijaznili. Kaznuje naj se storilca, ne pa storjeno dejanje!

Rehabilitacije Hoegel ne mara uvajati. Dejstvo, da je bil kdo obsojen, se ne da več s sveta spraviti. Pač pa je za to, da se uvede zastaranje povratka, to je, vse posledice, ki jih stavi zakon na povratek, ugasnejo, osobito se povratka ne sme smatrati za obtežilno okolnost, ako je ostal storilec 5 let po prestani kazni nekaznovan. Tudi pojma hudodelca iz navade Hoegel ne navaja v svojem načrtu. Nihče ne more trditi o kakem hudodelcu z gotovostjo, da je za vso prihodnost nepoboljšljiv. Za zločince, ki obrtoma kršijo zakon, — višje kazni, za delomržne ljudi — prisilne delavnice; ali le-to ni stvar sodišča, ampak policije!

Tudi glede prištevitosti hoče Hoegel korenitih izprememb. »Dolus indirectus« naj se iztrebi popolnoma, nepremagljive sile med zakonskimi določbami ni treba. Namesto sedanjega §-a 2 k. z. nasvetuje določbo, da ni kaznjiv, kdor za časa

dejanja radi dušne bolezni, slaboumnosti, motitve zavesti, gluho-nemosti ali polne pijanosti ni mogel nepravo svojega dejanja spoznati ali iz lastne volje hoteti. Tudi starost pod 14 leti, ob okolišnih pod 18 leti, ako storilec vsled nerazvitosti ni sposoben, nepravo dejanja uvideti ali iz lastne volje hoteti; nadalje zmota glede kake bistvene dejanske okolnosti, nujna sila (Not-stand), pa silobran izključujejo prištevitev.

Toliko o splošnem delu. O posebnem ne kaže, da bi se spuščal v posameznosti. Delo treba čitati, da se spozna Hoeglovo plemenito človekoljubno naziranje. Milejša presoja kazenskih činov, milejše kazni pri tem pa izvrstno diferencirani učini — so splošna signatura špecijalnega dela njegovega načrta. Cela vrsta sedanjih hudodelstev postanejo naj — pregreški, tako na pr. razžaljenje veličanstva ali članov cesarske obitelji (razen dejanskih razžalitev), nevarno pretenje (ako se ne preti z umorom ali požigom, celo samo prestop), izsiljenje, tatvine in poneverbe (pri škodi od 100—500 K), uboj (pravše smrtonosna težka telesna poškodba), motenje vere, dvoboj, usmr-titev otroka takoj po rojstvu ali pa odpravitve ploda (oboje, ako se zgodi v veliki bedi ali da se prikrije onečaščenje), upor zoper oblastvene organe, čini zoper pravnost »ratione sexus« ali »generis« in še mnogo drugih.

Kajpada se s tem spremené tudi določbe o stvarni pristojnosti, in sicer veskozi v prilog razsodilnih sodišč. Hoegel sploh ni prijazen poroti. Že svoj čas (glej poročilo v »Slov. Prav.« 1907 str. 157) je priporočal uvedbo večniških sodišč (za izraz »Schöffe« rabim stari slovenski izraz večnik, prisednik večje), pa še ta mu niso baš pri srcu. Popolnoma napak je po njegovem mnenju (str. 28, 29) misliti, da imajo lajiki manj predsodkov, da so manj pristranski glede presoje kaznivih dejanj. Porotniki nimajo pravne izobrazbe in pravnega mišljenja, kriminalističnega in psihologičnega izkustva, — glede neodvisnosti pa tudi niso nič na boljšem nego učeni sodniki. Tudi glede kršitev zakona potom tiska hoče, da se pristojnost porote utesni. Glede obstoječe kontroverze, ali se da omejiti pristojnost porote, ne da bi se državni temeljni zakon o sodni oblasti spremenilo (dvetretjinska večina!), stoji odločno na strani onih, ki vprašanje potrjujejo (tako tudi vladna predloga tiskovnega zakona).

Predaleč bi vedlo, ko bi hotel navajati še nadaljne posameznosti pregnantno pisane, znanstveno visoko stoječe knjige. Skratka: Hoeglovi predlogi so velepomembni, večinoma zadovoljivi. Kolikor morem jaz presoditi, govori Hoegel gotovo iz srca ogromne večine pravnikov, osobito sodnikov. Saj dajajo naši sodniki svojemu naziranju o veljavnem kazenskem zakoniku že davno duška s tem, da uporabljajo pri izmeri kazni izvanredno milost — redno, drakonične redne kazni pa izrekajo v resnici le — v izvanrednih slučajih. Duh in smer Hoeglovega dela je v resnici vesel pojav na polju avstrijskega kazenskega slovstva, delo samo pa je nedvomno sposobno, da služi za podlago nujno potrebne preosnove kazenskega zakonika. Seveda se spričo politične konstelacije danes še slutiti ne more, kdaj pride čas, da se vzame reforma v pretres. Kadar pa pride ta čas, takrat naj se Hoeglovo delo uvažuje, pa ne kakor sostav trinajstero novel, ampak celo delo skupaj kakor enota!

Dr. M. Dolenc.

Važne odločbe upravnega sodišča od l. 1876. do l. 1906.

Izbral in priredil **Štefan Lapajne**, c. kr. okrajni glavar v p.

(Nadaljevanje iz prejšnjega letnika.)

X. Občinski red.

46. Razsoja o dolžnosti županovi povrniti škodo, povzročeno tretji osebi vsled nezakonitega postopanja, ne spada v pristojnost avtonomnih oblastev. (O. 13. junija 1879 št. 1162. Z II. št. 512.)

Deželni odbor istrski je obsodil župana v K., da mora M-u povrniti škodo, ki jo je povzročil občinski tajnik povodom vojaške nastanitve.

Čeprav je brez dvombe, da mora župan izvrševati opravila izročenege področja — kamor tudi spada vojaška nastanitve — in da je za to poslovanje odgovoren občini in vladi, je vendar zahteva odškodovane osebe iz nemarnega uradovanja županovega